

KESIK GABRIELLA

NÉZZÜNK EGYÜTT KIÁLLÍTÁST!

– *szeletek a Magyar Nemzeti Múzeum
múzeumpedagógiai alapvetéseiből* –

1.)

Mi annak az oka, hogy múzeumi kiállításokról kilépő emberektől – lehetnek felnőttek, fiatalok vagy gyerekek – gyakran hallunk fásasztó kiállítási sétákról, unalmas kiállítási „élményekről”? Miért van az, hogy felidézve múzeumlátogatásainkat, sokszor csak a régiségek közötti feszengő érzésre, a por és a csend szagára, a vitrinek üveglapjáról visszaverődő lámpafényre, máskor a sorban állás türelmére, esetleg a türelmetlen kavargó képekre, jó szerencsével két-három műtárgyra alakjára, színeire és a sajtó lábainkra emlékezünk? Magunk is adhatunk válaszokat ezekre a kérdésekre, mert egyrészt valóban állnak unalmas, érdektelen kiállítások, másrészt mert megtörténhet, hogy azért nézünk meg egy kiállítást, mert „mindenki arról beszél”, vagy utazásainkon a „nehogy kimaradjon” habzsolásával gyűjtögetjük a kipipálandó látnivalókat.

Pedig vannak jó kiállítások – művészeti, néprajzi, természettudományi, technika-, társadalom-, művelődéstörténeti, régészeti vagy más témájúak is! És megtehetjük, hogy ésszerű vagy érzelmi szempontok alapján válogatunk a kiállítások és múzeumok kínálati palettájáról. Miért marad el mégis gyakran az **igazi élmény kiállítás-látogatásainkból!**

Ültek már idegen országban az ott honos emberek között úgy, hogy nem ismerték az ott élők nyelvét?

Tegyük fel, hogy egy kiállításban a műtárgyak, a feliratok, az ábrák, a színek, a formák – mind-mind a maguk nyelvét beszélik, melyet a kurátor, a kiállítás-látványtervező és a múzeumpedagógus formál szerkesztett üzenetté. Ha nem értjük e számtalan tényezőből összeálló nyelvet, nem juthat el hozzánk az üzenet. Csak az érdektelenség, a sajtó láb „élményét” vihetjük magunkkal. Tehát, a múzeumi kiállításoknak – ebben az értelemben – saját nyelvük van, a maguk nyelvén szólnak hozzánk. Ahhoz, hogy egyre kevesebbszer halljunk unalmas kiállítás-látogatásokról, meg kellene tanulnunk ezt a nyelvet. Persze nem szükséges külön stúdiomokra járni, hiszen úgy működhet ez a tanulási folyamat, mint ahogy

támpont

rendszeres filmnézőként, színházlátogatóként, könyvolvasóként élvezük-értelmezzük az alkotást, az alkotás nekünk szóló „üzenetét” – értve annak sajátos nyelvét. (Érdekes, hogy mennyivel kevesebben vannak azok, akik bírják a múzeumi kiállítások értésének, értelmezésének képességét, s ők is a jó szerencsésüknek, egy-egy lelkes pedagógusnak, vagy figyelő szülőknak köszönhetik azt.)

Természetesen egy-egy kiállítást nem azért nézünk meg, mert annak „nyelvét”, hatásmechanizmusát akarjuk megismerni, hanem azért, mert

kíváncsiak vagyunk – fontos számunkra az az ismeret, az a tudás, az az élmény, melyet a bemutatott műtárgyak hordoznak. Célunk az élvezet, az ismeretszerzés: az élvezetes ismeretszerzés, és ezek az ismeretek egy médium, a kiállítás közvetítésével sokkal célirányosabban, „hatásosabban” juthatnak el hozzánk.

Ezért lehet hasznos alkalmanként, amikor múzeumba megyünk a következő néhány kérdésre válaszokat keresni. Ilyenkor élvezetesebb, ha barátokkal, családdal vagy ismerőssel érkezünk, szórakoztatóbb lehet a múzeumlátogatás is, ha megosztjuk gondolatainkat másokkal.

Próbáljunk meg válaszokat fogalmazni/adni a kérdésekre, és sokkal pontosabban értjük majd a tárlatokat, kiállításokat: egyszerre egy új nyelvet ismertünk meg.

**...célunk
az élvezetes
ismeretszerzés...**

1. *Mi a kiállítás címe?*
2. *Mi a kapcsolata ennek a kiállításnak a többivel, amelyek ugyanitt vannak? (Például: bevezeti a többit, tagja egy sorozatnak, önálló, vagy éppen egyike a hasonló témájú kiállításoknak?)*
3. *Van-e ajánlott útvonala a kiállítás megtekintésének? Mi határozza meg az útvonalat? Mi könnyíti meg vagy határolja le a mozgást a kiállításon belül, illetve egyik helyiségből a másikba?*
4. *Mi az, ami elsősorban magára vonja a figyelmét, ha belép? Miért?*
5. *Melyek a kiállítás legérdekesebb pontjai? Miért? Ott helyezték el a kiállítás legfontosabb tárgyait? Ha igen, miért? Ha nem, vajon miért nem?*
6. *Van-e valami, ami zavaros, vagy zavarba ejtő, esetleg félrevezető ezen a kiállításon? Ha van ilyen, mi okozza azt az érzését, hogy valami nincs rendjén?*

7. Hogyan csoportosították a kiállítás tárgyait?

- taxonómikus vagy rendszertani osztályozás szerint, vagy
- tipológia szerint: pl. csak álarcoq, csak főemlősök, csak órák, stb., esetleg
- tematikai csoportosításban, amikor a tárgyak különbözőek, de valamilyen rendező elv szerint összetartoznak: pl. élelem-gyűjtés, egy történelmi korszak, egy tájra jellemző növények stb., netalán
- dioráma vagy enteriőr formában, ahol egy élőhelyet vagy emberi környezetet, pl. szobabelsőt rekonstruálnak a kiállítás rendezői, és így mutatják be a viseletet, a berendezést stb., illetve egy élőhely állatait, növényeit, geológiai viszonyait stb.?

Válaszoljuk meg továbbá:

1. Mi a kiállítás fő üzenete vagy témája? (Egy vagy több.) Van-e ütközés vagy ellentmondás a kiállítás üzenetei között?
2. Ha ki kellene választania azt a tárgyat, amely legjobban közvetíti az egész kiállítás fő üzenetét (a legjellegzetesebb tárgyat), melyiket választaná?
3. A puszta tárgyakon kívül milyen más eszközök állnak a látogató rendelkezésére, hogy „megfejtse” a kiállítás üzenetét, a rendezők szándékát? (feliratok, fényképek, rajzok, térképek, hanghatások, mozgó kép vagy egyéb)
4. Hogyan járulnak hozzá a feliratok a kiállításához? Leírják a látott tárgyat? A témakört? További információkat adnak?
5. Eljutna Önhöz a kiállítás üzenete, ha nem tudná, vagy nem akarná elolvasni a szövegeket? Milyen üzenet jutna el, és hogyan?
6. Hogyan jellemezné a kiállítás rendezésének alábbi szempontjait: a kiállítás területe; megvilágítás; a kiállítás alapszíne; a tárgyak elhelyezése; egyéb installációk a kiállításban; technikai, multimédiás eszközök.
7. Ha változtatna valamit ezen a kiállításon, mi lenne az? Miért?
8. Fogalmazza meg egy érzését vagy személyes benyomását, ami a kiállítás megtekintése nyomán keletkezett.

Feltehetjük ezeket a kérdéseket a Magyar Nemzeti Múzeum változatos megjelenésű kiállításaiiban is. Izgalmas *élmény* lehet több ezer év történelmének „tablóit” szokatlan kérdések mentén vizsgálni!

2.)

Lehetséges, hogy sokunknak a Magyar Nemzeti Múzeum nevének hallatán csak az 1848. március 15-i események, Petőfi Sándor és a *Nemzeti dal* jut eszünkbe.

Lehetséges, hogy a múzeum szót hallva, először a Magyar Nemzeti Múzeum klasszicista épületének homlokzati képe jelenik meg képzeletünkben.

támpont

Lehetséges, hogy az olvasók nagy része iskolai csoportjával látogatott először (és leggyakrabban) a Magyar Nemzeti Múzeumba.

Mégsem biztos, hogy a fenségesség, az emelkedettség érzése és az iskolai csoportos látogatás együttese élvezetes, jó élményként él bennünk.

Hogy legyőzzük a fenségesség, az emelkedettség távolságtartását, hogy oldjuk az iskolai múzeumlátogatások kötelező jellegét, a Magyar Nemzeti Múzeum *a múzeumlátogatások élmény jellegét* állította múzeumpedagógiai munkájának középpontjába. Olyan múzeumi programok kidolgozására törekedtünk, melyek feloldják a látogató (a gyerek) esetleges belső ellenállását, felszabadítja érdeklődését.

Az élmény sok mozzanatból összeálló, komplex hatás eredményeként létrejövő folyamat, mely magában foglalja az intellektuális érdeklődés, az együttgondolkodási szándék megindítását, az értelmi aktivitás, az emocionális rezonancia felkeltését – az élmény biztosítását. Az élmény távlati hatásokat is eredményezhet: motiváló tényezője lehet a további kiállítás-látogatásoknak, múzeumi programoknak. (Az az ember, aki iskolai befejezésével nem érzi befejezettnek önmaga, tudása és személyisége építését, az az ember, akit megtanítottak az önművelés módszereire, akiben kedvet ébresztettek önmaga továbbépítésének igényére, annak *a kiállítási nyelv ismeretével, múzeumi élményekkel a lelkében* természetes, hogy művelődési szokásai között szerepel a múzeumba járás is.)

A Nemzeti Múzeum régészeti, történeti, művészettörténeti, művelődéstörténeti gyűjteményeinek felhasználásával a Kárpát-medence népeinek és Magyarország történetét mutatja be kiállításain. Így elsősorban a történelem, társadalomismeret és a művészeti ismeretek iskolai tanításához kapcsolódhat.

Mivel a történelem tanítása során nem nyúlhatunk a fizika, a kémia, vagy a biológia órákon alkalmazott szemléltetési módszerekhez, ezért az ismeretek átadása, a történelemszemlélet kialakítása, alakítása során különös fontosságot kap a történelem forrásainak érzékletes bemutatása. A források között a múzeumokban bemutatott tárgyi források azok, amelyek a legerősebb és legsajátosabb bizonyítóerővel rendelkeznek az időben és térben távoli eseményekkel kapcsolatban, s a tárgyi források azok, amelyek a legszemélyesebb emléket őrzik, a legszemélyesebb üzenetet őrzik és küldik az időben és térben távol élt emberekről. Ezért is tartjuk kiemelten fontosnak a múzeumok történeti, régészeti kiállításainak, az ott bemutatott műtárgyaknak a „felhasználását” a történelmi olvasmányok és a történelem tanítása során.

Kísérlet, tapasztalatszerzés a történelemben? Talán az elcsépel, de nagyszerűen működő időgép metafora következne most?! Igen is, nem is:

Kell-e nagyszerűbb tapasztalat annál az egyszerű „kísérletnél”, mint amikor Nagy Lajos, Toldi Miklós 14. századi lovagi tornájára készülve, gyermekünk fejére húz egy papírból maga-készítette színes tollforgós rostélyos sisakot, s kérdezhetjük: „Még a papír súlya is nyomja a válladat? Nehezebb a levegővétel? Hogy nézel, hogy látsz a hátad mögé? Mennyit látni a ‘világból’ a rostély résein át? – s már haladhatunk is a látható, érezhető világ átvitt értelmezése felé: Milyen volt az a világ, mely a 14. századi páncélos lovagot körbevette, s ő maga mennyit és mit élhetett meg ebből a számára „rostélyrésekkel kijelölt világból”?

Az eredeti sisak, fegyveröv, lánckesztyű mellől felemelheti egy kard hiteles másolatát, megtapinthatja egy oklevél (talan a saját nemesi leveled?) pergamenjét. –

Tapasztalat. Kísérlet arra, hogy az eredeti tárgyak köré felépíthessük régi és frissen szerzett ismereteinkből saját tudásunkat – ezt is jelenti a múzeumi élmény.

Mondhatják: mindez csak játék! Vállaljuk. Vállaljuk, mert a játék elválaszthatatlan része az egészséges értelmi és érzelmi fejlődésnek, a játék kreatív élmény, a játékos cselekvést kísérő örömmérséklet motivációja az emberi fejlődést segítő kíváncsiságnak – s sorolhatnánk még a játék, mint cselekvés jellemzőit, de ennyi is elegendő ahhoz, hogy helyét és szerepét igazolni lássuk a múzeumi ismeretszerzésben, a múzeumi élmény lehetőségének biztosításában.

Természetesen a különböző életkorú diákok más-más élményre vágyanak, más-más élményre van szükségük. Ehhez alkalmazkodnak az életkort, a feltételezett tudás- és ismeretek szintjét figyelembe vételével kidolgozott múzeumi, múzeumpedagógiai foglalkozások.

A gondosan kiválasztott kiállítási téma feldolgozásához kisebbeknek „elég” egy a kiállításban bemutatott műtárgyon, műtárgy-együttesen alapuló egyszerűen elkészíthető, jelzésértékű (használati) tárgy ahhoz, hogy a tapasztalati ismeretszerzés folyamata jó hatásfokkal működjék. A nagyobbakat a „titkok” felkutatása, a megfejtendő kérdések ösztönözhetik a múzeumi tárgyak, vagyis régen élt emberek hétköznapijairól, ünnepeiről mesélő tárgyak közötti kutatásra. A legnagyobbakat, a felnőttkorhoz közelítőket a jelenségek elemzése, a (bonyolult vagy rejtett) összefüggések vagy a részletek mívéssége, az egész harmóniája, a valódi szépség felfedezése ad élményt.

*...mindez csak játék,
de a játék elválaszthatatlan
része az egészséges
értelmi és érzelmi
fejlődésnek...*

támpont

3.)

Korábban társas kiállításnézést ajánlottam, most az iskolai csoporttal tett (általában a tananyag feldolgozásához kapcsolódó) múzeumlátogatást emlegetek. A fenti példákban a játék, a kutatás, a felfedezés egyszerre lehet csoportos és személyre szóló élmény is.

Biztosan láttunk már mindnyájan csoportjától elszakadt, a vitrinek, műtárgyak között magában szemlélődő diákokot, s mi felnőttek se akarunk/szeretünk mindnyájan és mindenkor társaságban kiállítást nézni.

Szükségünk lehet, és szükségünk van a csak nekünk szóló üzenetekre, a tárlatlátogatásokban a személyesség élményére. Az ilyen típusú befogadókészség kitűnő megalapozói, alakítói lehetnek a családos múzeumlátogatások.

Sok múzeum, így a Nemzeti Múzeum is nagyon fontosnak tartja, hogy a minden kötöttségtől mentes, a gyermek számára legfontosabb, legbensőségesebb perszonális kapcsolathoz kötődő kulturális élmények között helyet kapjon a kiállítás-látogatás, az eredeti műtárgyakkal való találkozás élménye.

...a „museum education” fogalmával az egész életen át tartó, minden életkorra kiterjedő múzeumi nevelést jelölik...

A História Történeti Játsszóházak a játék örömeivel, a felfedező ismeretszerzés izgalmával, a tárgykészítő foglalkozásokban az alkotás, a kreativitás lehetőségének biztosításával kínálják gyermek és szülő számára a tartalmas együttlét élményét.

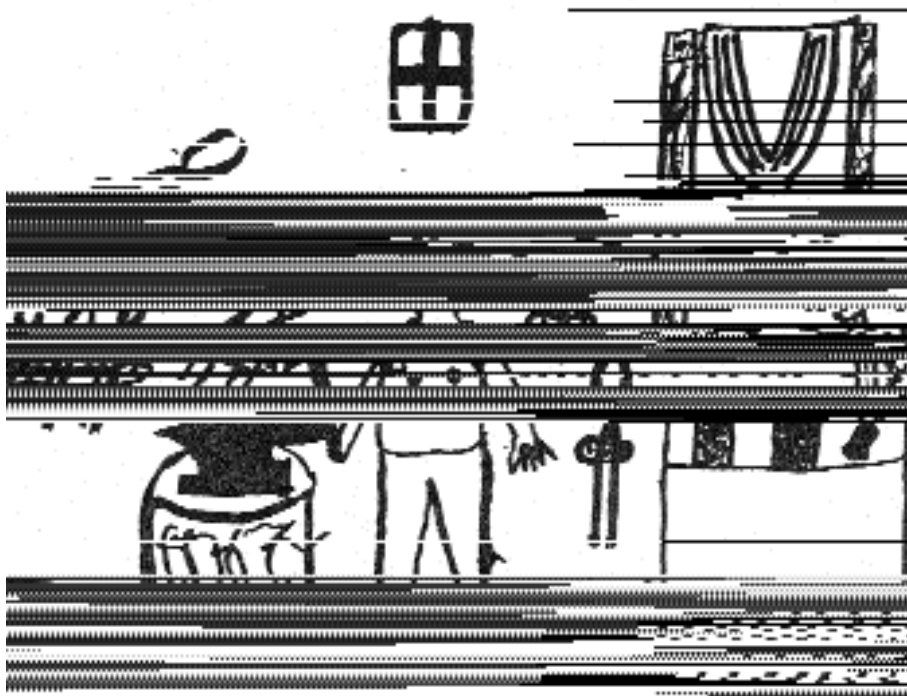
Az írás elején javasolt módszert alkalmazva, most a gyermeket kísérő felnőttként keressünk válaszokat a következő kérdésekre, hogy a kiállítások nyelvén további rétegeit, szemiotikai rendszerét megértsük.

1. Mit mond a kiállítás egy gyereknek?
2. Lehetővé teszik-e a rendezés eszközei (az elrendezés, a feliratok, az audiovizuális eszközök, prospektusok, számítógép stb.), hogy a látogatók igényeik (életkoruk) szerint különböző fokban mélyedjenek el a kiállítás által bemutatott témában?
3. Alkalmassak-e és mennyire alkalmasak az aktivizáló és interaktivitást biztosító lehetőségek (technikai és más kapcsolódó eszközök, programok) a kiállítás témájának vagy egy-egy bemutatott résztémának az alaposabb, mélyebb, más szempontú kifejtésére, megértésére?
4. A látáson kívül igényli-e más érzékek használatát a kiállítás „megtekintése”, feldolgozása?

S itt szükséges visszautalnom az önmaga, tudása, személyiségének építését élethosszig tartó folyamatként kezelő és megélő emberre: a múzeumpedagógia fogalmába tartozóan Magyarországon általánosan csak az iskoláskorhoz (igaz, az óvodától az egyetemi évek végéig) kapcsolódó pedagógiai tevékenységet értjük, biztosítson az akár szabadidős vagy családi elfoglaltságot. De sok országban a „museum education” fogalmával az egész életen át tartó, minden életkorra kiterjedő múzeumi nevelést-oktatást, ismeretszerzést jelölik. Ilyen értelemben az előbbi példák során, a Történelmi Játsszóházak és a kiállításokat gyermekeik szempontjából értelmező felnőttek, szülők és nagyszülők is a múzeumpedagógia alanyai.

Legújabbban pedig – alkalmanként – már hazánkban is érvényesülhetnek a múzeumpedagógia, a „museum education” szakmai szempontjai a kiállítások tematikájának kialakításában, a tervezés, a szervezés, a rendezés és építés teljes folyamatában. Így lehetünk biztosak abban, hogy egyre érthetőbb és egyre ismertebb lesz a kiállítások által használt „nyelvezet”, s bízhatunk abban, hogy a kiállítások üzenete eljut azokhoz, akikhez szól: hozzánk, egyre többünkhöz.

Stenszky Attila (11 éves) rajza

A kiállítás nyelve

– egy kiállítás-elemző kérdéssor kapcsán –

A múzeumi kiállítások számtalan intellektuális és emocionális élményt kínálnak látogatóik számára. S bár fellelhetjük közöttük (a hatások között) az eredeti műtárggyal való találkozás mindent elsöprő katartikus élményét is, mégis gyakran megtörténik, hogy a múzeumlátogató fárasztónak tartja a kiállításokat és a gyerekektől is, azt hallhatjuk, hogy unalmas múzeumba járni, mert ott „nem történik semmi”. Mi lehet az oka, mi a magyarázata a múzeum kiváltotta hatások e két végletének?

...a tolmács szerepét
a tárlatvezető
látja el...

Az egyik legfontosabb és legjellemzőbb okként jelölhetjük meg azt, hogy a látogatóhoz nem jut a kiállítás „üzenete”. Bár megnézi a tárgyakat, elolvassa a feliratokat, mégsem tudja „kicsomagolni” az információt, az információk sokaságát, melyet egy-egy kiállítás hordoz. Egyszerűen *nem érti a kiállítások „nyelvét”*, nem ismeri, milyen eszközökkel, hogyan kommunikálhat egy múzeumi tárlat. Tehát nem az ismeretek megértésével van baj, hanem maga *a nyelv* ismeretlen számára, melyen a kiállítások beszélnek. Igaz ez akkor is, amikor az eredeti műtárggyal való találkozásakor, az eredetiség élményénél nem jut tovább a tárlatlátogató, s igaz akkor is, amikor unalmas múzeumról, fárasztó kiállítási sétákról hallunk.

Mit tehetünk, és mit teszünk azért, hogy mind ritkábban találkozzunk a múzeumokból ilyen élményekkel távozó emberekkel?

Egyszerűnek tűnik a megoldás: segítenünk kell a látogatót!

A legegyszerűbb és a legáltalánosabban választott megoldás az, ha közvetítőt, tolmácsot állítunk a kiállítás és a látogató közé, aki – beavatott lévén ismeri a kiállítás nyelvét – egyszerűen lefordítja azt az érdeklődő látogató számára. A tolmács szerepét a tárlatvezető látja el, s ha jól végzi dolgát, eredményt érhet el, a kiállítás üzenete célba érhet.

Ekkor még mindig nem a múzeumlátogató az, aki érti és értelmezi a kiállítást. Ezt más teszi helyette.

A tárlatvezetés során már megtehetjük a következő lépést: a közvetíté-

sen túl jelezzük, ráirányítjuk a figyelmet a kiállítás kommunikációs eszközeire és az alkalmazott technikákra, a hallgatóval együtt végezhetjük el a dekódolást, vagyis *tanítjuk a kiállítási nyelv elemeit*.

(Ez alkalommal még nem beszélünk arról, hogy mi minden határozza meg és befolyásolja azt, hogy mennyi és milyen információval bírhat egy kiállítás, s hogy sikerült-e, és a szándéknak, célnak megfelelően sikerült-e kódolni az információt, vagyis: a kiállítás rendezője beszéli-e a „kiállítási nyelvet”, tudja-e beszéltetni a kiállítást, meg tudja-e szólítani a látogatót. Jelenleg az ezt követő kommunikációs szakasz a témánk: birtokában van-e a látogató a dekódoláshoz szükséges képességeknek és tudásnak.)

Ha valóban fontos számunkra a múzeumba látogató vendég – legyen az gyerek, vagy felnőtt – minden, a kiállításokhoz kapcsolódó program közvetett céljaként a kiállítások nyelvének megismertetését kell tartanunk! S ezzel együtt azt is „tanítanunk” kell: hogyan nézzünk kiállítást? (Természetesen az alkalomtól, az életkortól, a műveltségi szinttől stb. függ, hogy milyen formában, milyen eszközökkel, milyen didaktikai elemekkel tesszük ezt.)

Ma már közhelyként hangoztatott tény, hogy a múzeum-látogatóvá nevelést a gyermekkorban kell elkezdni. Tudjuk, akkor válik felnőttkorra a múzeumba járás művelődési szokássá, ha segíti kialakulását a gyerekkorban szerzett jó és kellemes múzeumi élmény. Mivel a legtöbb gyerek – a családon kívül – iskolai keretben és szervezésben jut el a legtöbbször múzeumba, a pedagógusra bízunk, a pedagógustól várjuk el elsősorban, hogy mindezt biztosítsa.

A megoldáshoz vezető úton – a korábban elmaradtak pótlására – a pedagógusoknak tanítjuk érteni a kiállítás nyelvét, és azokat a módszereket, melyekkel diákjaikban ki tudják alakítani azokat a készségeket és képességeket, melyek birtokában a múzeumi kiállítások értő látogatóivá válhatnak.

A múzeumpedagógus képzésben résztvevő hallgatók a tanulás és tanítás egyik első lépéseként olyan „**kiállítás elemező**” kérdéssort kapnak, melynek rendszeres és tudatos alkalmazásával mind magukban, mind tanítványaikban kialakíthatják azokat a később automatikusan működő értelmi és érzelmi folyamatokat (a gondolkodási műveleteknek erre a területre begyakorolt automatizmusait), melyek a műalkotások élvezetéhez, a múzeumi kiállítások értéséhez, a sikeres befogadás élményéhez vezetnek.

Az alább bemutatásra kerülő elemzési szempontokat nem alkalmazzuk mindig egyszerre, a konkrét alkalom és esemény valamint az elemzést végzők személyes jellemzői szerint válogatunk.

A kérdéssor nem saját „találmány”. A chicagói Természettudományi Múzeum (Field Museum of Natural History) *Teach the Mind, Touch the Spirit (Okítsd az elmét, érintsd a lelket)* című kiadványában jelent meg 1986(!)-ban.

támpont

Először a Szépművészeti Múzeum Baráti Köre által szervezett iskola–tanár–múzeum program keretében használták, majd a Magyar Nemzeti Múzeum múzeumpedagógiai képzésének jól bevált segédanyaga lett.

KIÁLLÍTÁS-ELEMZÉS

Legközelebb, ha múzeumba mégy, válassz ki egy kiállítást, amit elemezni fogsz, és ne sajnáld az időt a következő kérdések megválaszolására. Meg fogod látni, hogy a válaszok lejegyzése segít a gondolataid összeszedésében. Vidd magaddal egy barátodat vagy családtagodat – szórakoztatóbb a múzeumlátogatás is, ha megoszthatjuk a gondolatainkat másokkal.

1. Mi a kiállítás címe?
2. Mi a neve a galériának, a teremnek vagy annak a helynek, ahol a kiállítás látható?
3. Mi a kapcsolata ennek a kiállításnak a többivel, amelyek ugyanitt vannak? (Például: bevezeti a többit, tagja egy sorozatnak, önálló, vagy éppen egyike a hasonló témájú kiállításoknak?)
4. Van-e ajánlott útvonala a kiállítás megtekintésének? Mi határozza meg az útvonalat? Mi könnyíti meg vagy határolja le a mozgást egyik helyiségből a másikba?
5. Egyszerre hányan tudják megnézni ezt a kiállítást? (Gondolj a tárgyak és feliratok méretére is, ne csak a termék nagyságára!)
6. Mi az első, ami magára vonja a figyelmedet, ha belépsz? Miért?
7. Melyek a kiállítás legérdekesebb pontjai? Miért? Miért éppen ott helyezték el a legfontosabb tárgyakat?
8. Mit tesz a néző a kiállításon a rendezők szerint?
9. Mit feltételeznek a rendezők azokról, akik eljönnek erre a kiállításra?
10. Van-e valami, ami zavaros, vagy zavarba ejtő, esetleg félrevezető ezen a kiállításon? Mi okozza azt az érzésedet, ha van ilyen, hogy valami nincs rendjén?
11. Hogyan csoportosították a kiállítás tárgyait?
 - *taxonomikus*, azaz *rendszerintani* osztályozás, illetve *tipológia* szerint, amikor a tárgyak ugyanazon csoportba tartoznak, ilyenek: pl. csak álarcok, csak főemlősök, csak órák, stb.
 - *tematikai csoportosításban*, amikor a tárgyak különbözőek, de valamilyen rendező elv szerint összetartoznak: pl. élelemgyűjtés, egy történelmi korszak, egy tájra jellemző növények. stb.
 - illetve *dioráma* formában, ahol egy élőhelyet vagy emberi környezetet, pl. szobabelsőt rekonstruálnak a kiállítás rendezői és így mutatják be a viseletet, a bútort stb., illetve az élőhely állatait, növényeit, geológiai viszonyait stb.

1. Mi a kiállítás fő üzenete vagy témája? (Egy vagy több.) Van-e ütközés vagy ellentmondás a kiállítás üzenetei között?
2. Hogyan befolyásolja, illetve közvetíti a kiállítás fő üzenetét a tárgyak csoportosítása?
3. Ha ki kellene választanod azt a tárgyat, amely legjobban közvetíti az egész kiállítás fő üzenetét (a legjellegzetesebb tárgyat), melyiket választanád?
4. Milyen lehetséges további üzenetei vannak ennek a kiállításnak? Milyen más szempontokból tudnád még csoportosítani az itt látható tárgyakat?
5. A puszta tárgyakon kívül milyen más eszközök állnak a látogató rendelkezésére, hogy „megfejtse” a kiállítás üzenetét, a rendezők szándékát? (feliratok, fényképek, rajzok, térképek, hang- vagy videoberendezés stb.)
6. Hogyan járulnak hozzá a feliratok a kiállításhoz? Leírják a látott tárgyat? A témakört? További információkat adnak?
7. Hozzávetőlegesen milyen képzettségű vagy műveltségi szintű látogatók számára olvashatók és használhatóak a feliratok?
8. Szerinted mi az, ami túl sok vagy kevés ezeken a feliratokon? Kevesebbnek vagy többnek kellene lenni ezekből a magyarázó szövegekből?
9. Eljutna hozzád a kiállítás üzenete, ha nem tudnád vagy nem akarnád elolvasni a szövegeket? Milyen üzenet jutna el, és hogyan?
10. Hogyan jellemeznéd a kiállítás rendezésének alábbi szempontjait:

Megvilágítás:	A kiállítás területe:
A tárgyak színe:	A tárgyak mérete:
A kiállítás alapszíne	Egyéb installációk a kiállításon:
A tárgyak elhelyezése:	

11. Milyen jelentést hordoznak, milyen üzeneteket közvetítenek a kiállítás-rendezés fenti jellemzői?
12. Mit mond a kiállítás egy gyereknek?
13. Lehetővé teszik-e a rendezés eszközei (az elrendezés, a feliratok, az audiovizuális eszközök, prospektusok, számítógép stb.), hogy a látogatók igényeik szerint különböző fokban mélyedjenek el a témában?
14. Mennyiben befolyásolják a rendezési szempontok (vagy az installáció) a kiállítással kapcsolatos érzéseidet?
15. Hogyan befolyásolhatja a rendezés egy gyerek érzelmeit a kiállítással kapcsolatban?

támpont

16. Írd le egy érzésedet vagy személyes benyomásodat, ami a kiállítás megtekintése nyomán keletkezett.
17. Mit tanultál ebből a kiállításból?
18. Ha változtathatnál valamit ezen a kiállításon, mi lenne az?
19. Milyen további kérdéseket tudnál föltenni, melyek hozzásegítenének ahhoz, hogy megértsük, hogyan szól hozzánk, milyen eszközökkel hat ránk egy kiállítás?

Következzen itt néhány, a „kiállítás-elemzések” során összegyűlt, figyelmet érdemlő tapasztalatok közül:

- A kérdések lépésről-lépésre segítik a látogatót abban, hogy el tudja magát helyezni a kiállításban, a kiállítás által bemutatott témában. *Érdekes* volt, hogy a résztvevők ritkán emlékeztek egészen pontosan a kiállítás címére, de mindig tudták, melyik múzeumban vannak. Annak ellenére így volt ez, hogy a legtöbb esetben a téma, s nem a múzeum szerint választottak kiállítást.
- A szempontsor katalizátorként működik akkor, amikor segíti a látogatót abban, hogy a kiállításban született érzései, benyomásai eljussanak a megfogalmazás szintjéig; hogy az érzelmi és értelmi irritációból megszülethessen a gondolat.
- Különösen hasznosnak bizonyult a használata pedagógusok körében. A tanár úgy alkalmazhatja a kérdéssort, mint az irodalomtanításban a műelemzések szempontjait: kialakíthatja azokat a gondolkodási műveletek során alkalmazott technikákat és módszereket, amelyek a mű (a kiállítás) élvezetéhez vezetnek.
- A kérdéssor szempontjai jól segítik a használót abban, hogy tudja, mire lehet/kell figyelnie a kiállítás részleteinek és egészének értelmezésekor (fény, megvilágítás, színek, az elrendezés jelentősége: csoportosítás, kiemelés, a tér kialakítása stb.) *Kiderült*: a meglátogatott kiállításokban – még a laikus szemével nézve is – sokkal több és nagyobb lehetőség rejlik ezen eszközök használatában, mint amellyel a kiállítások rendezői élnek.
- Fontosnak ítélték azokat a kérdéseket, melyek arra ösztönöznek, hogy felmérjék és felismerjék: kinek (átlag látogató, gyerek, felnőtt, szakember stb.) készült a kiállítás (a szándék és a valóság szerint). Hiszen a tanárnak (vagy a látogatónak) ehhez viszonyítva kell kialakítania az értelmezés (fordítás) módszereit. *Kiderült*: a megfigyelt kiállítások – szinte mindegyike – mindenkihez akartak szólni; minden látogatói réteg és csoport számára egyszerre akartak „információt adni”, üzenni, de nem tudták szétválasztani, karakteressé tenni a különböző kommunikációs csatornákat. Ennek eredményeként a látogató nehe-

zen találta meg a neki szánt információt, s így „mindenevőként” kényszerült nézni a kiállítást.

- Az elemzés során ráéreztek arra, hogy érdekes viszonyba kerülhetnek a kiállítással, ha megfigyelik, vajon találkozik-e, fedí-e egymást a kiállítás valódi „mondanivalója” a kiállítás rendezőinek üzenetével, s hogy valóban azt látja és érti-e a látogató, ami benne van a kiállításban, hogy a korábban felsorolt eszközök hogyan szolgálják a közvetítést: segítik? nehezítik? semlegesen hatnak?
- Érdekes tapasztalatnak számított, hogy a különböző tulajdonságokkal bíró múzeumlátogatók körében ugyanaz az eszköz más, akár ellenkező hatást is kiválthatott. (Pl.: Ha egy kiállítási teremben csak a tárgyak kaptak fényt, a gyerekek figyelme nem bizonyult elég tartósnak a téma feldolgozásához, de a kevesebb információt mélyebbre lehetett eljuttatni. S míg a fiatal felnőttek befogadása szinte teljes volt, az idősek „túrték” a legnehezebben ezt a világítási megoldást.)

*...a tanár
úgy alkalmazhatja
a kérdéssort, mint
az irodalomtanításban
a műelemzések
szempontjait...*

Összefoglalásként:

Legfontosabb *tanulása* a kérdéssor használatának a *kiállításokhoz kapcsolódó kommunikációs folyamat első szakaszára vonatkozott*: nem elég a kiállítások nyelvét megismertetni, nem elég a közönség értő múzeumlátogatását segíteni, a kiállításokat rendező muzeológusoknak, kurátoroknak, a kiállításokat tervező és építő *kiállítás-rendezőknél is elemezniük kell leendő kiállításukat* a fenti szempontok rájuk vonatkozó és érvényes változata mentén.

Ha nincs a kiállításoknak saját nyelve, ha nem tudnak beszélni, vagy ha nyelvük érthetetlen – akkor értelmezhetetlen a látogatók számára.